

de son derecede güvenilir olmakla beraber ezberinden rivayet ettiği zaman yanılırdı. Yahyâ b. Saîd el-Kattân, onun yazılı rivayetlerinin Şu'be b. Haccâc'ın ezberine rivayetlerinden daha sağlam olduğunu belirtmiştir. Kendisinden faydalanılmasını tavsiye eden Şu'be b. Haccâc, Ebû Hüreyre'den naklettiği hadislerin güvenilir olduğunu söylerdi. Hakkındaki değerlendirmeler onun güvenilir bir muhaddis olduğunu ortaya koymaktadır. Rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almaktadır.

Ebû Avâne Rebîülevvel 176'da (Temmuz 792) Basra'da vefat etti. Aynı yılın rebîülâhîrinde (ağustos) bir cumartesi günü vefat ettiği de rivayet edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 287-288; Yahyâ b. Maîn, *et-Târîh*, II, 629; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, VIII, 181; a.mlf., *et-Târîhu's-şagîr*, II, 210, 212; İclî, *eş-Şikât*, s. 464; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IX, 40-41; İbn Hibbân, *eş-Şikât*, VII, 562-563; a.mlf., *Meşâhîr*, s. 160; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XIII, 490-495; Zehebî, *Tezkiretü'l-ıhuffâz*, I, 236-237; a.mlf., *A'lâmü'n-nübela*, VIII, 217-222; a.mlf., *Mizânü'l-i'tidâl*, IV, 434-435; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, XI, 116-120.

M. YAŞAR KANDEMİR

EBÜ AZBE

(أبو عذبة)

Ebû Azbe Hasen b. Abdilmuhsin (ö. 1172/1759'dan sonra)

Mâtürîdiyye ile Eş'ariyye arasındaki görüş ayrılıkları hakkında yazdığı eseriyile tanınan Sünnî âlim (bk. er-RAVZATÜ'L-BEHİYYE).

EBÜ BASİR

(أبو بصير)

Ebû Basîr Utbe b. Esîd b. Cârîye es-Sekafî (ö. 6/628)

Sahâbî.

Adının Ubeyd olduğu da söylenir. Kureys kabilesinden ve Benî Zühre'nin mütefiklerindendi. Müslüman olduğu için Kureysliler tarafından Mekke'de hapsedilmişti. Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra Mekke'den kaçıp Medine'ye Hz. Peygamber'in yanına gitti. Bunun üzerine müşrikler, Hudeybiye Antlaşması gereğince Ebû Basîr'in kendilerine iade edilmesi için Medine'ye iki muhafız gönderdiler. Hz. Peygamber Ebû Basîr'i çağırarak kendisini Kureysliler'e teslim et-

mek zorunda olduğunu, fakat Allah'ın ona ve onun durumundaki çaresiz müslümanlara yakında bir çıkış yolu göstereceğini söyledi. Ebû Basîr düşmana teslim edilmemesini istediğyse de Hz. Peygamber antlaşma esaslarına uymak zorunda kaldı.

Ebû Basîr ile iki muhafız Mekke'ye giderken Zülhuleyfe'de yemek molası verdikleri bir sırada Ebû Basîr onlardan birinin kılıcını ele geçirerek kılıç sahibini öldürdü, öteki Medine'ye kaçıp canını kurtardı. Onun ardından Hz. Peygamber'in yanına giden Ebû Basîr durumu anlattı ve kendisini düşmana teslim etmek suretiyle onun verdiği sözü yerine getirdiğini, ancak kendisinin hem canını hem de dinini düşman elinden kurtardığını söyledi. Hz. Peygamber etrafındakilere, "Ne yaman adam! Eğer aklına uyan birileri çıksa tam bir savaş tahrikçisi!" dedi. Bu sözlerden tekrar Mekkeliler'e teslim edileceği mânasını çıkaran Ebû Basîr Kızıldeniz sahilindeki Sifülbahr'e kaçtı. *Şahîh-i Buhârî*'de yer alan bu rivayetten farklı olarak Vâkıdî, Ebû Basîr'in öldürdüğü kişinin üzerinden çıkanların beşte birini almayı Hz. Peygamber'e teklif ettiğini, fakat Peygamber'in Kureysliler'le yapılan antlaşmaya aykırı gördüğü bu teklifi kabul etmediğini, Ebû Basîr'e istediği yere gidebileceğini söylediğini, onun da Mekke-Şam yolu üzerinde bulunan İse'e gidip yerleştiğini kaydetmektedir.

Başta Hudeybiye Antlaşması sırasında antlaşma şartları gereğince Kureysliler'e teslim edilen Ebû Cendel olmak üzere Ebû Basîr'in başından geçenleri haber alan müşriklerin elindeki diğer müslümanlar Ebû Basîr'in yanına kaçtılar. Sayıları yetmiş, bazı rivayetlere göre 300'ü bulunca yaptıkları çete savaşlarıyla Kureysliler'e ait ticaret kervanlarını soymaya ve kervanlarını öldürmeye başladılar. Bunun üzerine Mekkeliler, kendilerinden İslâmiyet'i kabul edenlerin Hudeybiye Antlaşması gereğince iade edilmesi şartından vazgeçtiklerini, Ebû Basîr ve arkadaşlarının Medine'ye kabul edilebileceklerini bildirdiler. Buna karşılık ticaret kervanlarının soyulmasına meydan verilmemesini istediler. Hz. Peygamber Ebû Basîr ve arkadaşlarına Medine'ye gelmelerini emreden bir mektup gönderdi. Ancak mektup oraya ulaştığında Ebû Basîr ölüm döşegindeydi, az sonra da vefat etti. Ebû Cendel ve arkadaşları Ebû Basîr'i buldukları yerde defnettiler ve kabrinin yanına bir

mescid yaptılar. Daha sonra da Medine'ye döndüler.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, IV, 331; Buhârî, "Şürût", 15; Vâkıdî, *el-Megâzi*, II, 626-630; İbn Hişâm, *es-Sîre*, III, 323-324; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), II, 638-639; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, IV, 20-22; Süheyfî, *er-Ravzü'l-ünûf*, VI, 492-495; İbnü'l-Esîr, *Üs-dü'l-gâbe*, VI, 35-36; a.mlf., *el-Kâmil*, II, 205-206; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 176; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî* (Hatîb), V, 411-414; a.mlf., *el-İşâbe* (Bicâvî), IV, 433; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), VI, 248-256.

M. YAŞAR KANDEMİR

EBÜ BEKİR

(أبو بكر)

Ebû Bekr Abdullâh
b. Ebî Kuhâfe Osmân
b. Âmir el-Kureşî et-Teymî
(ö. 13/634)

İlk müslümanlardan, Hulefâ-yi Râşidîn'in birincisi.

Fil Vak'ası'ndan üç yıl kadar sonra Mekke'de doğdu. Annesi Ümmü'l-Hayr Selmâ bint Sahr, Mekke döneminde Hz. Peygamber'in Erkam b. Ebû'l-Erkam'ın evinde bulunduğu sırada İslâmiyet'i kabul etti. Babası Ebû Kuhâfe, Mekke fethinden (8/630) hemen sonra oğlu Ebû Bekir'in aracılığıyla müslüman oldu. Anne ve babasının mensup olduğu Teym kabilesinin soyu Mürre b. Kâ'b'da Hz. Peygamber'in nesebiyle birleşir. Resûl-i Ekrem'den iki veya üç yaş küçük olan Ebû Bekir kaynaklarda adından çok Atîk lakabıyla anılmıştır. "Güzel, soylu, eski, âzat edilmiş" gibi mânalara gelen bu lakabın ona annesi tarafından verildiği veya çok eskiden beri hayır yaptığı, yüzü ve ahlâkı güzel olduğu, yahut da soyunda ayıplanacak bir husus bulunmadığı için Atîk diye anıldığı rivayet edilmekle birlikte Hz. Peygamber'in, "Sen Allah'ın cehennemden âzat ettiği kimsesin" (Tirmizî, "Menâkıb", 16) şeklindeki iltifatına mazhar olduktan sonra bu lakapla anılma-ya başlandığı bilinmektedir. Câhiliye döneminde Abdül-Kâ'be olan adının müslüman olduktan sonra Hz. Peygamber tarafından Abdullah olarak değiştirildiği rivayet edilir. Servetini Allah yolunda harcayıp eski elbiseler giydiği için "Zül-hilâl" (ذوالحلال), çok şefkatli ve merhametli olduğu için "Evvâh" lakaplarıyla da anılmıştır. Ancak onun en meşhur lakabı Siddîk'tir. "Çok samimi, çok sadık" anlamına gelen bu lakap kendisine, mi'rac olayı başta olmak üzere gayb-la ilgili haberleri hiç tereddütsüz kabul